

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

Att vara barn när föräldrarna tvistar om vårdnad, boende eller umgänge

Maria Eriksson

maria.eriksson@esh.se

Barnrättsdagarna

Örebro 9-10 april 2019

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

**Föräldrarna separerar
(ca 50 000 / år)**

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

**Föräldrarna separerar
(ca 50 000 / år)**

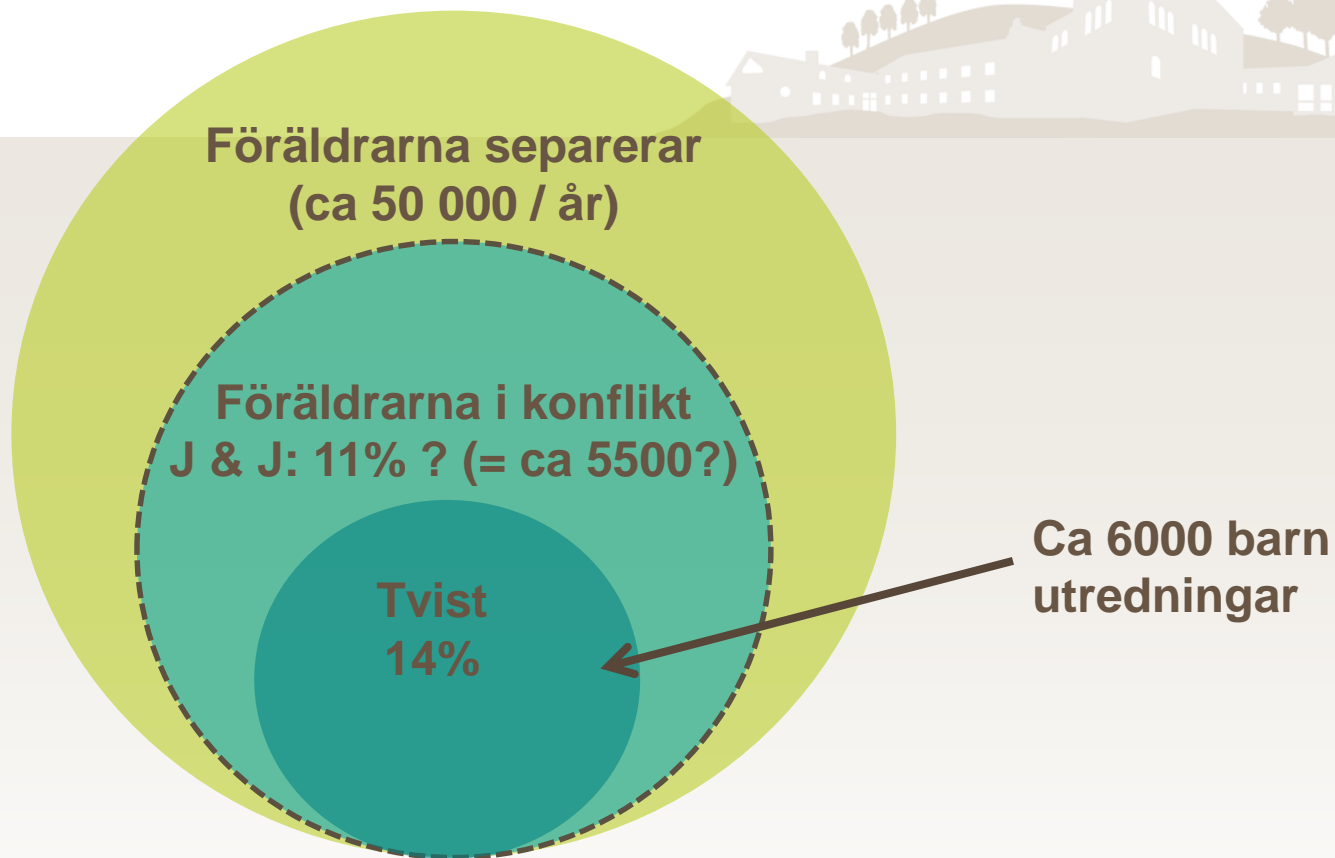
**Föräldrarna i konflikt
J & J: 11% ? (= ca 5500?)**

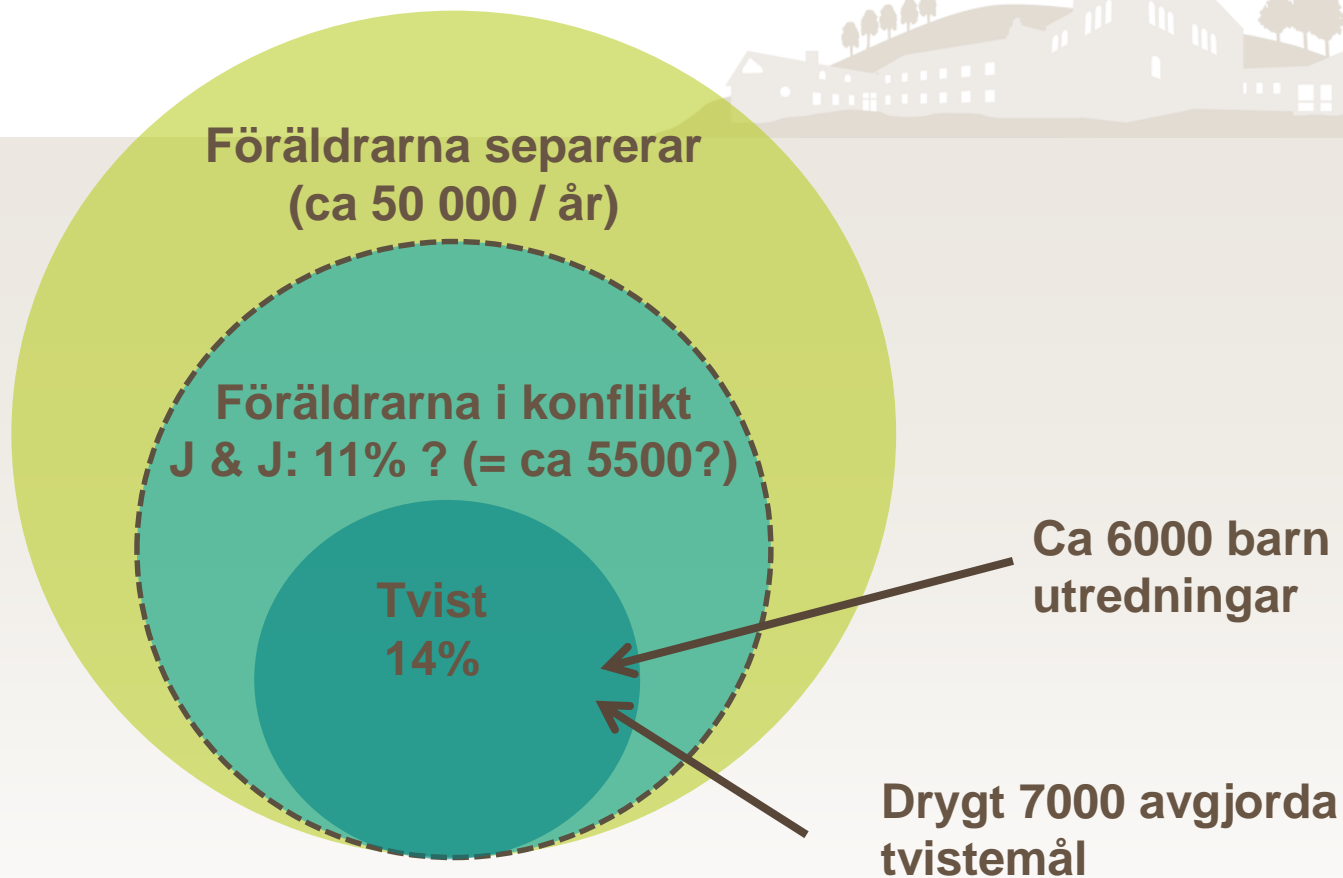

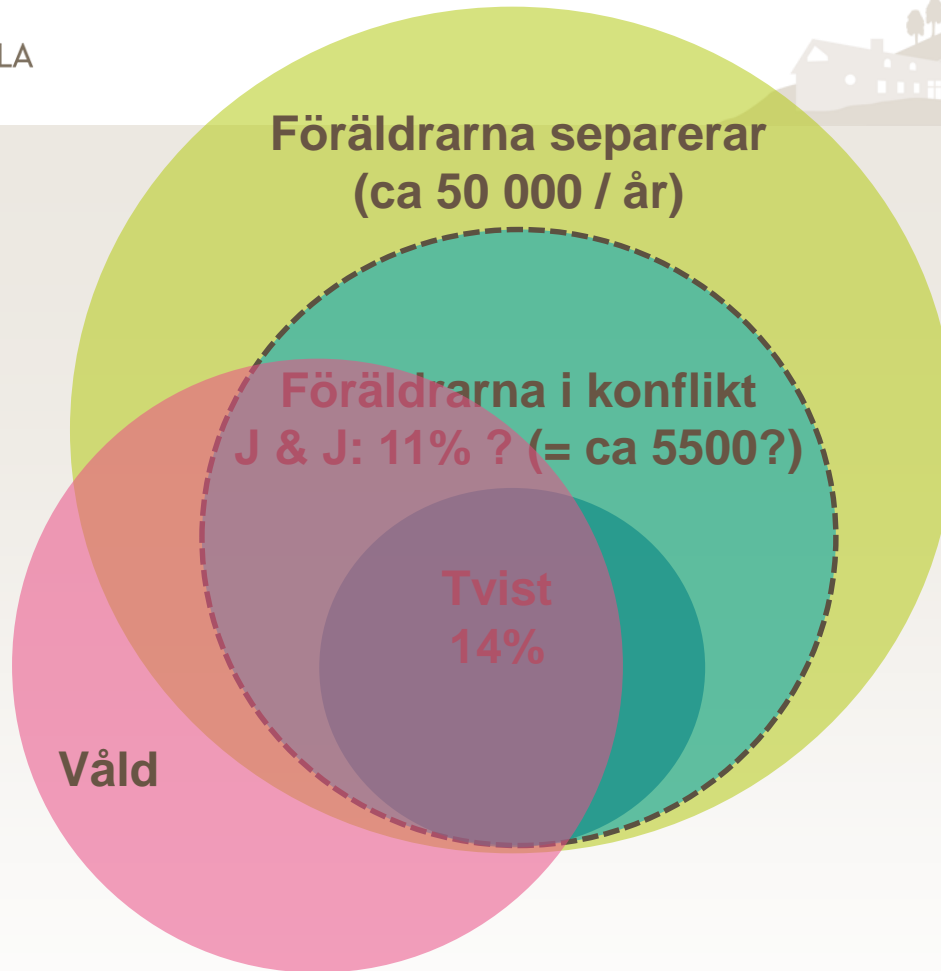
**Föräldrarna separerar
(ca 50 000 / år)**

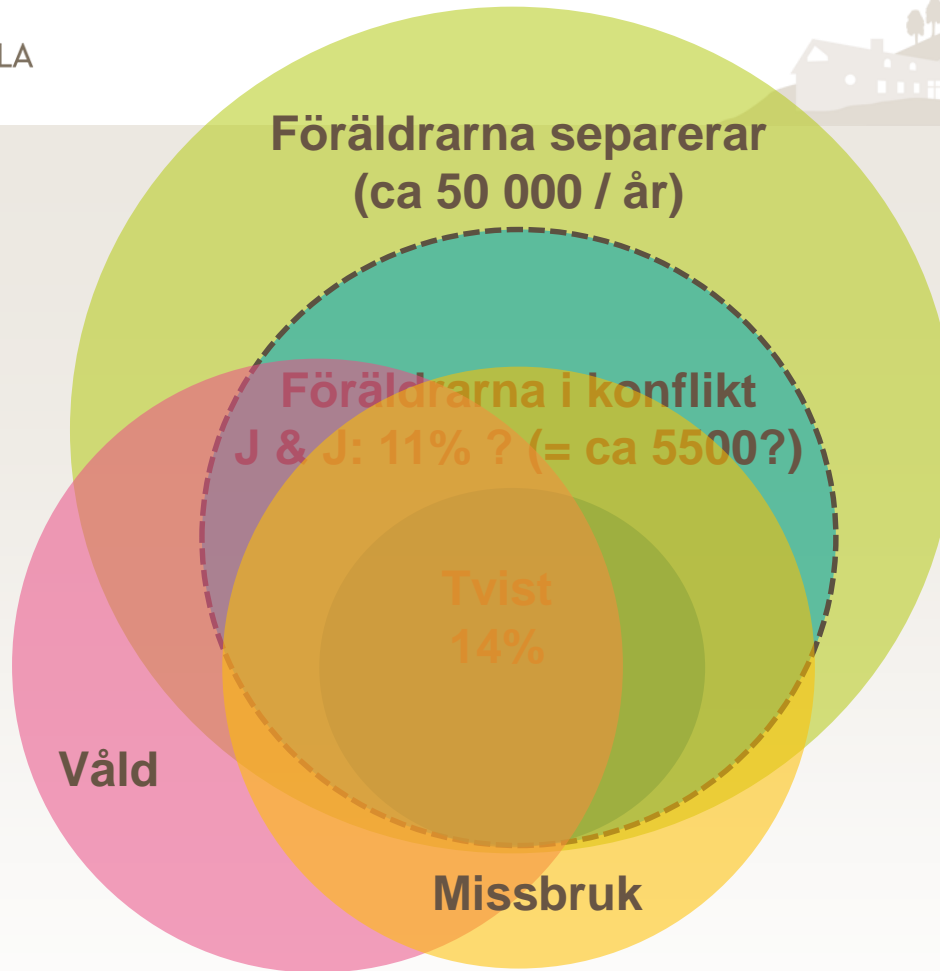
**Föräldrarna i konflikt
J & J: 11% ? (= ca 5500?)**

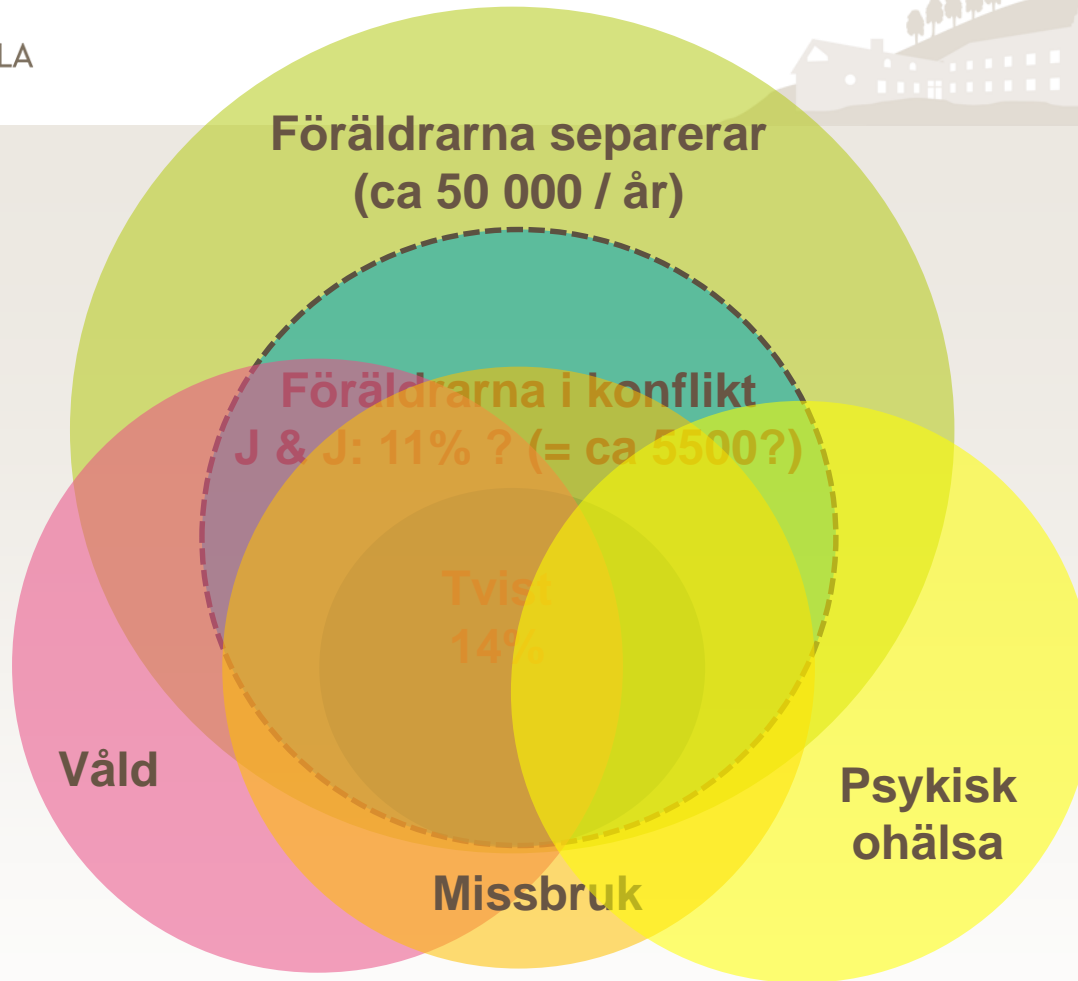
**Tvist
14%**

Så vad vet vi om barnens situation?

- Svåra och långvariga konflikter mellan föräldrar får negativa konsekvenser för barns hälsa och utveckling både på kort och lång sikt
 - Rättsliga tvister om vårdnad, boende eller umgänge överlappar annan utsatthet (våld, missbruk, psykisk ohälsa) i mycket hög grad
- Den uppdelning som görs både i politik, lagstiftning och praktik, mellan "barnavård" och "familjerätt" rimmar illa med det vi vet om dessa barns situation;
- barn vars föräldrar tvistar i domstol = "barnavårdens" barn; dvs den ordning vi har idag är orimlig i ett barnrättsperspektiv

Så vad vet vi...? Forts.

- Vi kan inte på ett enkelt sätt använda kunskap om vad barn med separerade föräldrar ”i allmänhet” behöver till att dra slutsatser om vad barn med tvistande föräldrar eller annan utsatthet behöver.
- Exempel 1:
 - För barn med separerade föräldrar ”i allmänhet” är det positivt med fortsatt kontakt med båda föräldrar
 - Jonheds (fd Forssell) studie (2016): På gruppnivå ingen fördel för barn som upplevt våld att ha fortsatt kontakt med våldsutövaren (i dessa fall pappan)

- Exempel 2:
 - Barn med separerade föräldrar ” i allmänhet” vill komma till tals men inte bestämma om vårdnad, boende och umgänge
 - Utsatta barn (utöver separationen) vill i högre grad bestämma själva, (t.ex. Eriksson & Näsman 2011; Parkinson m.fl. 2007; Smart m.fl. 2001)

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

Barns perspektiv på situationen efter separation / vid tvist

”I de här sammanhangen sågs särskilt utformat stöd, en oberoende röst och ett juridiskt ombud som centrala för barns välmående. Barn kommer att tydligt hävda sina rättigheter till självbestämmande om relationerna i familjen är förtryckande eller kränkande” (Neale, 2002, 469)

Kontakter med myndigheter förtryckande?

Tycker du att det är viktigt att man som barn som du får berätta hur man känner och tycker att det är?

Rasmus (10): Ja [Intervjuare: *ja*], annars går det inte [Intervjuare: *Annars går det inte nej*] Det är som om en kille bara säger vad jag ska säga är sant om mitt liv. Han kan inte bara säga, “han gillar honom” [pappan] om jag till exempel inte gillar honom, då kan inte [socialarbetare] eller vem som helst säga “han gillar honom för han sa inte på första mötet att han inte gillar sin pappa. Ja, han gillar honom”. Det är som man tänker att de *styr* över mig, de styr mitt liv. Vad jag vill och vad jag inte vill [Intervjuare: *mm*].

(ur Eriksson & Näsman 2011)

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

Bemötanden av barn

(Eriksson & Näsman 2011)

Försök att öka barnets delaktighet

Som delaktig vuxen
(kompetent)

Delaktigt barn
(kompetent)

Vuxenorienterat
förhållningssätt

Barnorienterat
förhållningssätt

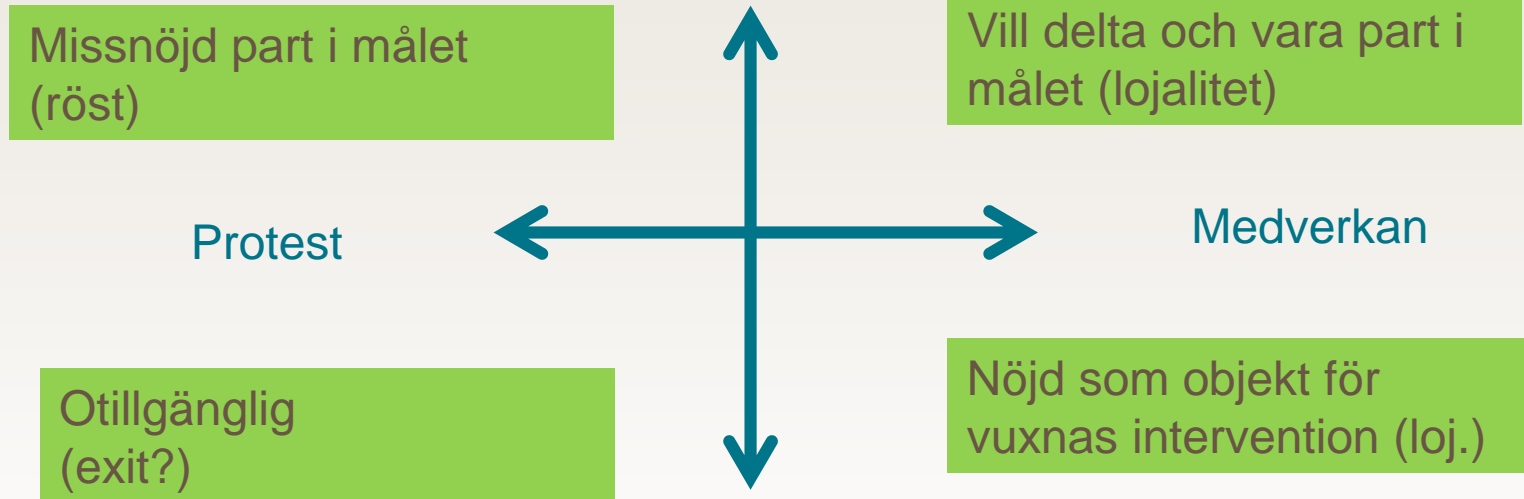
Som diskvalificerad vuxen
(inkompetent)

Beskyddat barn
(inkompetent)

Beskyddande

Försök till ökad delaktighet

Protest

Medverkan

Accepterar bemötandet

I spänningsfältet mellan olika perspektiv på barnet

- Delaktighetsperspektiv
 - Barn som aktörer med kapacitet att handla, interagera och påverka sina barndomar här och nu;
 - Kompetensorienterat perspektiv på barns vilja (Singer 2000).
- Omsorgsperspektiv
 - Barn behöver omsorg, ledning och skydd från vuxna;
 - Behovsorienterat perspektiv på barns vilja (Singer 2000)
 - Barns behov av att få sina upplevelser av utsatthet giltiggjorda (jfr Leira 1990)

→ Tar vi det bästa från båda perspektiven och kombinerar dem i ett holistiskt perspektiv på barnet, eller tar vi det problematiska från båda perspektiven så att barnet varken får makt/inflytande eller vuxnas omsorg?

Föräldrabalken, kapitel 6

- 2 a § Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid
 - risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, och
 - barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.
- Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad. Lag (2006:458).

Föräldrabalken, kapitel 6

- 2 a § Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid
 - risken för att barnet **eller någon annan i familjen** utsätts för övergrepp eller att **barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa**, och
 - **barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.**
- Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad. Lag (2006:458).

En dubbel moral för fäders föräldraskap? (Eriksson 2003)

- Könskomplementärt föräldraskap
 - Moderskap-som-huvudansvar
 - Faderskap-som-komplement
- I-princip könsneutralt föräldraskap
 - Moderskap norm
 - *Den goda barndomen*
- ”En dålig förälder men en bra pappa” kulturellt begripligt
 - Vad har hänt på 20 år? Kan (våldsutövande) pappor fortfarande bedömas på det sättet?

Risk för barnet: Att bevittna eller uppleva våld mellan vuxna. Att leva i en familj där det förekommer normalisering av våld eller allvarliga konflikter

Att som barn bevittna våld mellan vuxna utgör en riskfaktor för barnets utveckling på både kort och lång sikt, särskilt om våldet är upprepat eller kraftigt. Allvarliga konflikter mellan de vuxna liksom en normalisering av den ene förälderns kontroll över den andre ökar risken för att barnet ska uppleva eller bevittna våld.

Om en våldsutsatt förälder har svårt att skydda barnet i en situation där hon eller han själv blir utsatt (försummelse) ökar detta risken ytterligare för barnet. (s 65-66)

Att utreda våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld

Vardera förälderns uppfattning om våldets konsekvenser för barnet

... Att som barnets närstående utöva våld, i synnerhet om det sker i barnets närvaro, är ett uttryck för bristande föräldraförmåga. Hos den som är utsatt för våldet kan föräldraförmågan brista både vad gäller att skydda barnet från våldssituationer och p.g.a. den psykiska ohälsa som våldet ger upphov till. Utsattheten gör det svårt att vara psykiskt och fysiskt tillgänglig som förälder i den utsträckning som barnet behöver. Det är också belagt att posttraumatisk stress kan störa samspel mellan barn och föräldrar. (s 89)

Föräldraförmåga nämns 3 ggr:

- Våldsutsatta barn och barn som bevittnar våld
 - ”Våld från en partner innebär en stor risk för att föräldraförmågan påverkas även hos den som utsätts för våldet”. (s 30)
- Att utreda våldsutsatta vuxna; Om den våldsutsatta behöver stöd i sitt föräldraskap
 - ”Våld från en partner innebär en stor risk för att föräldraförmågan påverkas negativt även hos den som utsätts för våldet genom att det påverkar den våldsutsattas psykiska hälsa...” (s 75)
- Att utreda barn (s 89)

Ett komplext problem + omstritt vad som ska betraktas som risk + starka normativa föreställningar om föräldraskap och kön, barn och barndom etc.

– *implikationer?*

- Vem är ansvarig för att hantera barns utsatthet förknippad med rättsliga tvister?
- Vem är ansvarig för att hantera andra former av utsatthet när det också pågår en rättslig tvist?
- Vilket är mitt professionella uppdrag – konflikthantering? utsatthet i barndomen? - ???
- Vad ska utredas?
- Hur ska det utredas?
- Vilket/a perspektiv styr tolkning och bedömning?
- Vilka insatser är lämpliga?
- ...

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

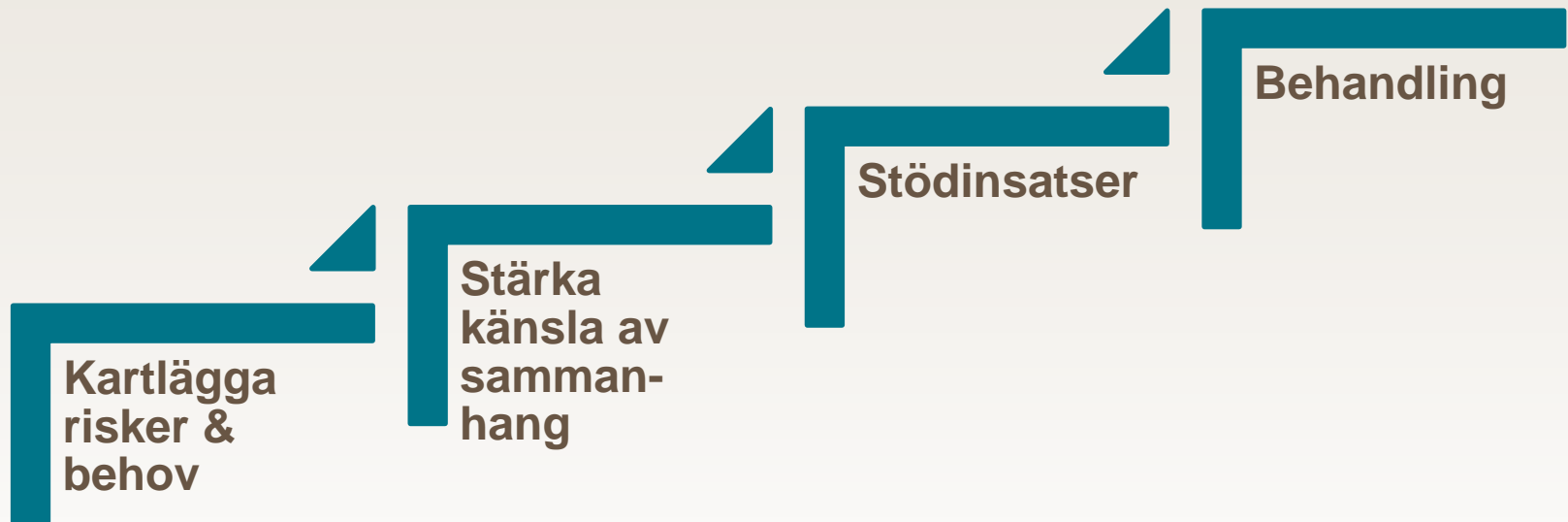
→ Betydelsen av forskningsbaserat stöd till professionella bedömningar liksom metoder för att hjälpa barn och föräldrar

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

Insatstrappa vid konflikter och tvister: barn

(se Broberg m.fl. 2011; Eriksson i Allmänna Barnhuset 2012)

Detection of Overall Risk Screen (Family Law DOORS)

(McIntosh et al. 2016, se Eriksson et al. 2018)

- Prövats i Sverige i ett utvecklingsprojekt om Samverkansteam lett av Allmänna Barnhuset (2014-2017)
- 3 ”dörrar”:
 - 1 Föräldrars självskattning (skriftligt),
 - 2 Uppföljningsstöd för professionella (för uppföljande samtal),
 - 3 Resurser för riskbedömning och -hantering.

- 10 riskområden. Beroende på behov kan professionella välja att kartlägga alla, eller endast vissa .
 1. Förälderns kultur och religiösa bakgrund
 2. Separationen
 3. Att hantera konflikter med den andra föräldern
 4. Hur föräldern klarar av sin situation (psykisk ohälsa)
 5. Hur den andra föräldern verkar klara av sin situation (psykisk ohälsa)
 6. Om barn 0-6 år respektive barn i skolåldern
 7. Att klara av att vara förälder
 8. Barnens säkerhet
 9. Förälderns egen säkerhet och säkra beteenden
 10. Andra källor till stress (t.ex. ekonomi, arbetslöshet, boende)

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

Insatstrappa vid konflikter och tvister: föräldrar

